

Financijski instrumenti

– priznavanje i mjerjenje

U članku autorica prikazuje na koji način se financijski instrumenti klasificiraju i u skladu s tim vrednuju, uz praktične primjere knjiženja. Predmet ovog članka su ulaganja u financijske instrumente u djelokrugu MRS-a 39 – Financijska imovina: priznavanje i mjerjenje, odnosno HSFI-a 9 – Financijska imovina.

Kristina Toth, dipl. oec.*, Zagreb

Otkako se u zadnjih nekoliko godina hrvatsko tržište kapitala značajno razvilo po volumenu i broju financijskih instrumenata kojima se trguje, te su i sami sudionici na tržištu stekli nova znanja i iskustva, sve više subjekata iskazuje financijsku imovinu i obveze u svojim bilancama stanja. U skladu s tim, neophodno je da se računovođe upoznaju s odredbama računovodstvenog praćenja financijskih instrumenata.

Prema Zakonu o računovodstvu¹, čl. 12. i 13., poduzetnici su dužni sastavljati i prezentirati godišnje financijske izvještaje primjenom HSFI-a², uz iznimku velikih poduzetnika i poduzetnika čije su dionice ili dužnički vrijednosni papiri uvršteni, ili se obavlja priprema za njihovo uvrštenje, na organizirano tržište vrijednosnih papira, koji su dužni sastavljati i prezentirati godišnje financijske izvještaje primjenom MS-Fl-a³. Razvrstavanje poduzetnika definirano je čl. 3. ZOR-a. Prema istom, veliki poduzetnici su:

- oni koji prelaze dva od sljedeća tri uvjeta:
 - ukupna aktiva 130.000.000,00 kuna
 - prihod 260.000.000,00 kuna
 - prosječan broj radnika tokom poslovne godine 250;
- banke, štedne banke, stambene štedionice, institucije za elektronički novac, društva za osiguranje, leasing društva, društva za upravljanje

investicijskim fondovima i zasebna imovina bez pravne osobnosti kojom oni upravljaju, društva za upravljanje investicijskim fondovima i imovina investicijskih fondova s pravnom osobnosti, društva za upravljanje obveznim odnosno dobrovoljnim mirovinskim fondovima i zasebna imovina kojom oni upravljaju te mirovinska osiguravajuća društva.

Priznavanje i mjerjenje **financijskih instrumenata** definirano je MRS-om 39 – *Financijski instrumenti: priznavanje i mjerjenje* i HSFI-ima 9 – *Financijska imovina*, 12 – *Kapital* i 13 – *Obveze*. Odredbe HSFI-a o računovodstvenom praćenju financijskih instrumenata usklađene su s odredbama MRS-a 39, ali su sažetiće i jednostavnije jer su prilagođene potrebama srednjih i malih poduzetnika.

Kod ulaganja u vlasničke financijske instrumente s postotkom u vlasništvu izdavatelja od 20% do 50%, primjenjuje se u pravilu metoda udjela odnosno odredbe MRS-a 28 – *Ulaganja u pridružena društva* te odredbe HSFI-a 2 – *Konsolidirani financijski izvještaji*. Ulaganja u financijske instrumente s postotkom u vlasništvu izdavatelja većim od 50% priznaju se i mjerile na temelju odrednica MRS-a 27 - *Konsolidirani i odvojeni financijski izvještaji* te HSFI-a 2 – *Konsolidirani financijski izvještaji*.

1. Financijski instrumenti i njihova klasifikacija

Financijski instrument je svaki ugovor uslijed kojeg nastaje financijska imovina jednog subjekta i financijska obveza ili vlasnički instrument drugog subjekta.

* CAIB Invest d.o.o. za upravljanje fondovima, Zagreb

¹ Zakon o računovodstvu, Nar. nov., br. 109/07; u nastavku: ZOR

² Hrvatski standardi financijskog izvještavanja, Nar. nov., br. 30/08 i 4/09

³ Međunarodni standardi financijskog izvještavanja, Nar. nov., br. 140/06, 30/08, 130/08, 137/08 i 29/09

Finansijska imovina definirana prema toč. I.I. MRS-a 32 – *Finansijski instrumenti: objavljivanje i prezentiranje*, uključuje:

- a) novac,
- b) vlasnički instrument drugog subjekta,
- c) ugovorno pravo da se:
 - primi novac ili druga finansijska imovina od drugog subjekta, ili
 - razmijeni finansijska imovina ili finansijske obveze s drugim subjektom prema uvjetima koji su potencijalno povoljniji za subjekt, ili
- d) ugovor koji će se namiriti ili se može namiriti vlastitim vlasničkim instrumentima subjekta i predstavlja:
 - nederivativni instrument za kojeg će subjekt biti ili može biti obvezan primiti promjenjiv broj vlastitih vlasničkih instrumenata drugog subjekta ili
 - derivativni instrument koji će se namiriti ili se može namiriti na način drugačiji od razmijene fiksнog iznosa novca ili druge finansijske imovine za fiksni broj vlastitih vlasničkih instrumenata subjekta. U tu svrhu, vlastiti vlasnički instrumenti subjekta ne uključuju instrumente koji samostalno predstavljaju ugovore o budućem primitku ili isporuci vlastitih vlasničkih instrumenata subjekta.

Finansijska obveza je svaka obveza koja je:

- a) ugovorna obveza da se:
 - isporuči novac ili druga finansijska imovina drugom subjektu, ili
 - razmijeni finansijska imovina ili finansijske obveze s drugim subjektom prema uvjetima koji su potencijalno nepovoljniji za subjekt, ili
- b) ugovor koji će se namiriti ili se može namiriti vlastitim vlasničkim instrumentima subjekta i predstavlja:

TEB-ov priručnik o porezima - TPP

Iz sadržaja izdvajamo:

- PDV, porez na dohodak i dobit
- Doprinosi za obvezna osiguranja
- Financiranje lokalne samouprave
- Posebni porezi i igre na sreću
- Oslobodenja i olakšice prema Posebnim propisima

Preplatom na TPP dobivate:

- TPP -osnovno izdanje (tiskano u obliku registratora i na CD-u) s dopunama
- ZMF - postojeći preplatnici: osnovno izdanje na CD-u i dopune u 2009.
 - novi preplatnici: osnovno izdanje (tiskano u obliku registratora i na CD-u) s dopunama u 2009.

- nederivativni instrument za kojeg će subjekt biti ili može biti obvezan isporučiti promjenjiv broj vlastitih vlasničkih instrumenata, ili
- derivativni instrument koji će se namiriti ili se može namiriti na način drugačiji od razmijene fiksнog iznosa novca ili druge finansijske imovine za fiksni broj vlastitih vlasničkih instrumenata drugog subjekta. U tu svrhu, vlastiti vlasnički instrumenti subjekta ne uključuju instrumente koji samostalno predstavljaju ugovore o budućem primitku ili isporuci vlastitih vlasničkih instrumenata subjekta.

Vlasnički instrument je svaki ugovor koji dokazuje udjel u ostatku imovine nekog drugog subjekta nakon oduzimanja svih njegovih obveza.

Finansijska imovina, prema toč. 9.4. HSF-a 9 – *Finansijska imovina*, obuhvaća sljedeće vrste imovine:

- a) udjele i dionice kod povezanih poduzetnika,
- b) zajmove povezanim poduzetnicima,
- c) sudjelujuće interese,
- d) ulaganja u vrijednosne papire,
- e) dani kredite i depozite,
- f) vlastite dionice i udjele,
- g) ostalu finansijsku imovinu.

Finansijska obveza prema toč. 13.12. HSF-a 13 – Obveze definirana je na kao:

- a) ugovorna obveza da se:
 - isporuči novac ili druga finansijska imovina drugom poduzetniku,
 - razmijeni finansijska imovina ili finansijska obveze
- b) ugovor koji će se podmirivati ili se može podmiriti vlastitim vlasničkim instrumentima poduzetnika.

U *Pojmovniku HSF-a*, finansijske obveze definirane su na jednak način kao i u MRS-u 32.

Dodatak TPP-u: Zbirka mišljenja

Ministarstva financija - ZMF

- aktualna mišljenja
- Ministarstva financija (PDV, porez na dohodak, porez na dobit, doprinosi, ostali porezi)
- dopune tijekom godine s novim mišljenjima

Sadržaj TPP-a pogledajte na www.teb.hr

Financijska imovina će se prilikom početnog priznavanja klasificirati u jednu od slijedećih kategorija i sukladno definiranoj kategoriji mjeriti:

Kategorija financijske imovine	Početno mjerjenje	Naknadno mjerjenje	Efekt naknadnog mjerjenja
Financijska imovina po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka	po fer vrijednosti (trošku stjecanja) *transakcijski troškovi terete rashode razdoblja	po fer vrijednosti	Kroz račun dobiti i gubitka
Zajmovi i potraživanja	po fer vrijednosti (trošku stjecanja) uvećano za transakcijske troškove	po amortiziranom trošku primjenom metode efektivne kamatne stope	Kroz račun dobiti i gubitka
Ulaganja koja se drže do dospijeća	po fer vrijednosti (trošku stjecanja) uvećano za transakcijske troškove	po amortiziranom trošku primjenom metode efektivne kamatne stope	Kroz račun dobiti i gubitka
Financijska imovina raspoloživa za prodaju *kamate, umanjenja zbog gubitaka, povećanje fer vrijednosti dužničkih instrumenata nakon umanjenja, tečajne razlike, dividende **vlasnički instrumenti čija cijena ne kotira na aktivnom tržištu i čija se fer vrijednost ne može pouzdano izmjeriti te su njima povezani derivati	po fer vrijednosti (trošku stjecanja) uvećano za transakcijske troškove	po fer vrijednosti	Kroz kapital Kroz račun dobiti i gubitka
		po trošku stjecanja	nema

Usprkos drugačijoj definiciji, u suštini, iste vrste financijske imovine su pokrivene HSF-om 9 i MRS-om 32.

Transakcijski troškovi su troškovi koji se izravno pripisuju kupnji, izdavanju ili prodaji financijske imovine. Prema toč. 43. MRS-a 39, kod početnog priznavanja subjekt mjeri financijsku imovinu ili financijsku obvezu po njezinoj fer vrijednosti uvećano, u slučaju **financijske imovine ili financijske obveze koja se NE vodi po fer vrijednosti u računu dobiti i gubitka**, za transakcijske troškove koji su direktno povezani sa stjecanjem ili isporukom financijske imovine ili financijskih obveza.

Efektivna kamatna stopa je kamatna stopa koja diskontira procijenjene buduće novčane tokove kroz očekivani vijek trajanja financijskog instrumenta do neto knjigovodstvenog iznosa financijskog instrumenta. Izračun uključuje sve naknade i poene plaćene ili primljene između ugovornih strana koje čine sastavni dio efektivne kamatne stope, transakcijske troškove te sve ostale premije ili diskonte.

Efektivna kamatna stopa iskazana je na godišnjoj razini i računa se koristeći dekurzivni obračun, primjenom složenog kamatnog računa. Pri diskontiranju budućih novčanih primitaka primjenjuje se broj dana iz uvjeta financijskog instrumenta, pri čemu je zadnji dan amortizacije jednak danu dospijeća financijskog instrumenta.

☞ **Financijska imovina čija se promjena fer vrijednosti priznaje u računu dobiti ili gubitka** je ona koja udovoljava jednom od sljedećih uvjeta:

- klasificirana je kao imovina namijenjena trgovinju,
- prilikom početnog priznavanja poduzetnik ju je svrstao u ovu skupinu.

Svaka financijska imovina može se prilikom početnog priznavanja odrediti u ovu skupinu, osim ulaganja u vlasničke instrumente čija cijena ne kotira na aktivnom tržištu.

☞ **Zajmovi i potraživanja** su nederativna financijska imovina s fiksnim ili odredivim plaćanjima koja ne kotiraju na aktivnom tržištu.

☞ **Financijska imovina koja se drži do dospijeća** je nederativna financijska imovina s fiksnim ili utvrdivim iznosom plaćanja i fiksnim dospijećem za koju poduzetnik ima pozitivnu namjeru i mogućnost držati je do dospijeća osim ulaganja koja udovoljavaju definiciji zajmova.

☞ **Financijska imovina raspoloživa za prodaju** je sva ostala nederativna financijska imovina.

Kod početnog priznavanja subjekt mjeri **financijsku obvezu** po njezinoj fer vrijednosti uvećano, u slučaju financijske obveze koja se ne vodi po fer vrijednosti u računu dobiti i gubitka, za transakcijske troškove koji su direktno povezani sa stjecanjem ili isporukom financijske obveze.

Nakon početnog priznavanja subjekt treba mjeriti financijske obveze po amortiziranom trošku primjenom metode efektivne kamatne stope, osim:

- financijskih obveza po fer vrijednosti u računu dobiti i gubitka. Takve obveze, uključujući derivative koji predstavljaju obveze, mjere se po fer vrijednosti, osim derivativne obveze koja je povezana i mora biti podmirena isporukom vlasničkih instrumenata koji ne kotiraju, čija se fer vrijednost ne može pouzdano utvrditi, koji će se mjeriti po trošku stjecanja;
- financijskih obveza koje nastaju ako prijenos financijske imovine ne udovoljava zahtjevima prestanka priznavanja ili se računovodstveno tretira primjenom pristupa nastavka kontinuiranog sudjelovanja u imovini. U tom slučaju, subjekt će priznati sav prihod od prenesene imovine i sav rashod nastao iz financijske obveze.

U Bilanci se financijska imovina i financijske obveze, sukladno MRS-u I – *Prezentiranje financijskih izvještaja*, iskazuju kao **dugoročna ili kratkoročna stanja**. Dugoročna stanja su ona koja subjekt namjerava imati u posjedu u razdoblju duljem od godine dana, a ne radi trgovanja. Dugoročna stanja će se najčešće naći u kategorijama financijske imovine: zajmovi i potraživanja, financijska imovina koja se drži do dospijeća te financijska imovina raspoloživa za prodaju.

2. Financijska imovina po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka

Financijska imovina po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka je financijska imovina koja udovoljava jednom od sljedećih uvjeta:

- klasificirana je kao imovina **namijenjena trgovini**. Financijska imovina klasificira se kao namijenjena trgovaju ako je:
 - ▶ stečena ili nastala uglavnom u svrhu prodaje ili reotkaza u bližoj budućnosti,
 - ▶ dio portfelja identificiranih financijskih instrumenata kojima se zajednički upravlja i za koje postoji dokaz o nedavnom stvarnom uzorku kratkoročnog ostvarenja prihoda ili
 - ▶ derivativ (osim derivativa koji je definiran kao instrument zaštite i ujedno je učinkovit).
- kod **početnog priznavanja definirana je od strane subjekta** po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka.

Svaka finansijska imovina može se početno definirati kao finansijska imovina po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka, osim ulaganja u vlasničke instrumente čija cijena ne kotira na aktivnom tržištu i čija se fer vrijednost ne može pouzdano utvrditi. Takva imovina će se klasificirati u kategoriju finansijske imovine raspoložive za prodaju.

Finansijska imovina u posjedu za trgovanje uglavnom se pribavlja radi ostvarivanja dobiti od kratkoročnih promjena cijena na tržištu kapitala.

U kategoriji finansijske imovine po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka, u prvom redu će se naći dionice i obveznice koje su uvrštene na organizirano tržište kapitala te se njima aktivno trguje što znači da su ti vrijednosni papiri likvidni. Dionice i obveznice koje jesu uvrštene na organizirano tržište kapitala, ali se njima vrlo malo trguje nije uputno svrstati u kategoriju fer vrijednost kroz račun dobiti u gubitka. U ta ulaganja ne mogu se svrstati ni udjeli društava s ograničenom odgovornošću budući da se udjelima ne trguje na organiziranom tržištu kapitala ili nekom drugom tržištu. Ulaganja u udjele fondova moguće je razvrstati u ovu kategoriju.

Zlatna pravila prilikom vrednovanja finansijske imovine po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka:

- 1) Početno vrednovanje se odvija po fer vrijednosti (trošku stjecanja).
- 2) Transakcijski troškovi prilikom ulaganja i otuđenja terete rashode razdoblja.
- 3) Na svaki datum bilance, subjekt ponovno vrednuje takvu imovinu po fer vrijednosti. Najreprezentativnija fer vrijednost je cijena finansijskog instrumenta na aktivnom tržištu.
- 4) Dobit ili gubitak od promjene fer vrijednosti priznaje se u poslovnom rezultatu kao finansijski prihod ili finansijski rashod.
- 5) Primljene dividende ili udjeli u dobiti priznaju se u prihode razdoblja.
- 6) Tečajne razlike priznaju se u poslovnom rezultatu razdoblja.
- 7) Kamate od finansijskih instrumenata priznaju se u poslovnom rezultatu razdoblja.
- 8) Nerealizirani prihodi i rashodi od promjene fer vrijednosti uključuju se u poreznu osnovicu kod obveznika poreza na dobit.
- 9) Reklasifikacija takve imovine u neku drugu kategoriju u pravilu nije moguća s obzirom da subjekt može takvu imovinu prodati u bilo kojem trenutku osim u iznimnim slučajevima.
- 10) Test umanjenja finansijske imovine po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka se ne izvršava s obzirom na obavezu naknadnog mjerenja po fer vrijednosti.

Primjer I. Transakcije s dionicama klasificiranim po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka

Društvo je 05.01.20X1. na burzi kupilo 1.000 dionica društva ABC po 150 kn. Svi transakcijski troškovi iznosili su u ukupnom iznosu 3.000 kuna. Datum podmirenja je 08.01.20X1. Društvo je odlučilo da će predmetne dionice društva ABC svrstati u kategoriju financijska imovina po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka. Društvo prema svojim računovodstvenim politikama priznaje financijsku imovinu po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka u svojoj imovini na datum trgovanja.

31.12.20X1. cijena ponude na kupnju dionica ABC na burzi bila je 160 kn. Društvo je prodalo sve dionice dana 15.02.20X2. po cijeni 165 kuna. Društvo je naplatilo potraživanje 18.02.20X2.

05.01.20X1. Ulaganje u dionice na datum trgovanja		
042 - Ulaganja u dionice	259 - Obveze s osnove ulaganja u fin. imovinu	719 - Transakcijski troškovi
(1) 150.000	150.000 (1) 3.000 (2)	(2) 3.000
08.01.20X1. Plaćanje dionica na datum namire		
100 - Transakcijski račun	259 - Obveze s osnove ulaganja u fin. imovinu	
S X 153.000 (1)	(1) 153.000	153.000 S
31.12.20X1. Revalorizacija dionica na datum bilance		
049 - Ispr. vrij. ulaganja u dionice	770 - Nerealizirani dobici fin. imovine po fer vrij.	
(1) 10.000	10.000 (1)	
15.02.20X2. Prodaja dionica		
147 - Potraživanja od prodaje financijske imovine	042 - Ulaganja u dionice	049 - Ispr. vrij. ulaganja u dionice
(1) 165.000	S 150.000	S 10.000
761 - Realizirani dobici od prodaje financijske imovine	150.000 (1)	10.000 (1)
5.000 (1)		
18.02.20X2. Podmirenje potraživanja za prodaju dionica na datum namire		
100 - Transakcijski račun	147 - Potraživanja od prodaje financijske imovine	
S X (1) 165.000	S 165.000	165.000 (1)

3. Zajmovi i potraživanja

Zajmovi i potraživanja su nederativativna **financijska imovina s fiksnim ili utvrdivim plaćanjima** koja NE kotiraju na aktivnom tržištu, osim:

- onih koje subjekt namjerava prodati odmah ili u bližoj budućnosti, koji će biti klasificirani kao zajmovi i potraživanja namijenjeni trgovaju, i onih koje subjekt kod početnog priznavanja priznaje po fer vrijednosti u računu dobiti i gubitka,
- onih koje subjekt kod početnog priznavanja definira kao zajmove i potraživanja raspoloživa za prodaju, ili
- onih za koje imatelj možda neće nadoknaditi suštinski cijelo svoje početno ulaganje, osim zbog pogoršanja kvalitete kredita, pri čemu se zajmovi i potraživanja klasificiraju kao raspoloživi za prodaju.

Udio stečen u grupi imovine koja nije zajam ili potraživanje (na primjer, udio u investicijskom fondu) ne predstavlja zajam ili potraživanje.

Financijska ulaganja u zajmove i potraživanja su financijska ulaganja u financijske dugove poduzeća, države, općina ili drugih izdavatelja, a to su npr. državne, municipalne i korporativne obveznice, trezorski, blagajnički i korporativni zapisi i slično pod uvjetom da ne kotiraju na organiziranom tržištu kapitala te depoziti kod banaka.

Zlatna pravila vrednovanja zajmova i potraživanja:

- 1) Početno vrednovanje se odvija po fer vrijednosti (trošku stjecanja).
- 2) Transakcijski troškovi nastali prilikom ulaganja, pripisuju se trošku nabave.
- 3) Na svaki slijedeći datum bilance, subjekt će takvu imovinu mjeriti prema amortiziranom trošku primjenom metode efektivne kamatne stope.

- 4) Dobit ili gubitak od naknadnog mjerenja priznaje se u računu dobiti i gubitka u razdoblju.
- 5) Tečajne razlike priznaju se u poslovnom rezultatu razdoblja.
- 6) Kamate od finansijskih instrumenata priznaju se u poslovnom rezultatu razdoblja.
- 7) Prihodi i rashodi od naknadnog mjerenja uključuju se u poreznu osnovicu kod obveznika poreza na dobit.
- 8) Moguće je naknadno reklassificirati takvu imovinu u kategoriju finansijska imovina raspoloživa za prodaju.
- 9) Na svaki datum bilance treba procijeniti postoji li objektivan dokaz o umanjenju vrijednosti imovine. Ako postoji objektivan dokaz o umanjenju vrijednosti zajmova i potraživanja koji se vode po amortiziranom trošku, iznos gubitka mjeri se kao razlika između knjigovodstvene vrijednosti imovine i sadašnje vrijednosti procijenjenih budućih novčanih tokova (ne uzimajući u obzir

buduće kreditne gubitke koji nisu nastali) diskontirano po izvornoj efektivnoj kamatnoj stopi finansijske imovine (tj. efektivnoj kamatnoj stopi obračunatoj kod početnog priznavanja). Knjigovodstvena vrijednost imovine umanjuje se direktno ili upotrebom odvojenog računa ispravka vrijednosti, a iznos gubitka se priznaje u računu dobiti i gubitka.

- 10) Ako se, u sljedećem razdoblju, iznos gubitka od umanjenja vrijednosti smanji i smanjenje se može objektivno povezati s događajem koji je nastao nakon priznavanja umanjenja vrijednosti (poput poboljšanja kreditnog rejtinga dužnika), pretvodno priznat gubitak od umanjenja vrijednosti ispravlja se direktno ili upotrebom ispravka vrijednosti. Ispravak ne može rezultirati knjigovodstvenim iznosom finansijske imovine većim nego što bi bio amortizirani trošak da nije došlo do priznavanja umanjenja vrijednosti. Iznos koji je ispravljen priznat će se u računu dobiti i gubitka.

Primjer 2. Ulaganje u komercijalne zapise

Društvo je dana 29.04.20X1. godine kupilo komercijalni zapise društva ABC. Kupljeno je 15.000 kom po cijeni od 89% odnosno u iznosu od 13.350 eura odnosno prema srednjem tečaju Hrvatske narodne banke 100.125 kuna (1 EUR = 7,5 kuna). Transakcijski troškovi iznose 100 eura odnosno 750 kuna. Nominalna vrijednost komercijalnog zapisa iznosi 1 EUR. Datum podmirenja 30.04.20X1. ujedno je i datum kreiranja komercijalnog zapisa. Komercijalni zapisi ne kotiraju na organiziranom tržištu. Rok dospijeća je 12 mjeseci. Društvo prema svojim računovodstvenim politikama priznaje zajmove i potraživanja u svojoj imovini na datum podmirenja (namire). Srednji tečaj HNB na 31.12.20X1. je 1 EUR = 7,4 kuna, a na dan 30.04.20X2 1 EUR = 7,5 kuna. Društvo je naplatilo potraživanje po datumu dospijeća.

30.04.20X1. Ulaganje u komercijalne zapise na datum namire

1141 - Komercijalni zapisi		100 - Transakcijski račun		
		S	X	100.875 (1)
(1)	100.125			
(1)	750			

31.12.20X1. Vrednovanje na datum bilance

1141 - Komercijalni zapisi		713 - Neg. teč. razlike od zajmova i potraživanja		157 - Potraživanja za kamate od zajmova i potraživanja	
S	100.875	(1)	1.345	(2)	7.400
761 - Prihodi od kamata po osnovi zajmova i potraživanja					
			7.400 (2)		

30.04.20X2. Dospijeće komercijalnog zapisa

1141 - Komercijalni zapisi		157 - Potraživanja za kamate od zajmova i potraživanja		761 - Prihodi od kamata po osnovi zajmova i potraživanja	
S	100.875 (4)	S	11.625 (4)		4.125 (1)
(2)	1.345	(1)	4.125		
		(3)	100		
763 - Poz. teč. razlike od zajmova i potraživanja		100 - Transakcijski račun			
	1.345 (2)	S	112.500		
	100 (3)	(4)			

Prihodi od kamata vrednovani su primjenom efektivne kamatne stope u iznosu 11,52416357% koja je izračunata na način da se iznos koji se treba amortizirati podijeli s nabavnom vrijednošću odnosno

$$\text{EKS} = \frac{1.550}{13.450} = 11,52416357\%$$

Prihod od kamata na 31.12.20X1. godine izračunava se primjenom slijedeće formule:

$$\text{Prihod od kamata} = \left(\frac{\text{Nominalni iznos za ukupnu količinu}}{\text{EKS}} / \left(1 + \frac{\text{broj dana od kupnje do dospijeća}}{366} \right) \right) \times \left(\frac{\text{(broj dana od kupnje do dospijeća - broj dana od kupnje do datuma bilance)}}{\text{nabavna vrijednost}} \right)$$

$$\text{Prihod od kamata} = \left(15.000 / \left(1 + \frac{11,52416357\%}{366} \right) \right) \times (366-245) - 13.450 = 999,49$$

U primjeru je iznos od 999,49 eura zaokružen na 1.000 eura radi jednostavnosti prikaza.

4. Ulaganja koja se drže do dospijeća

Ulaganja koja se drže do dospijeća predstavljaju ne-derivativnu finansijsku imovinu s fiksnim ili utvrđivim iznosom plaćanja i fiksnim dospijećem za koju subjekt ima pozitivnu namjeru i mogućnost držati je do dospijeća osim:

- a) ulaganja koja subjekt početno definira po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka,
- b) ulaganja koja je subjekt definirao kao raspoloživa za prodaju, i
- c) ulaganja koja uđovoljavaju definiciji zajmova i potraživanja.

Subjekt neće klasificirati finansijsku imovinu kao imovinu koja se drži do dospijeća ako je subjekt, tijekom tekuće finansijske godine ili tijekom dvije prethodne finansijske godine, prodao ili reklassificirao više nego neznačajan iznos ulaganja koja se drže do dospijeća prije dospijeća (više nego neznačajan u odnosu na ukupan iznos ulaganja koja se drže do dospijeća) osim prodaje ili reklassifikacija koje:

- a) su toliko blizu datuma dospijeća ili datuma poziva na prodaju finansijske imovine (na primjer, manje od tri mjeseca do dospijeća) da promjene tržišne kamatne stope ne bi imale značajan utjecaj na fer vrijednost finansijske imovine,
- b) nastaju nakon što je subjekt naplatio uglavnom svu originalnu glavnici finansijske imovine putem planiranih plaćanja ili prijevremenih podmirenja, ili
- c) se mogu povezati s određenim događajem koji je izvan kontrole subjekta, koji se ne ponavlja i kojeg subjekt nije mogao s razumnom točnošću predvidjeti.

Finansijska ulaganja koja se drže do dospijeća čine **družnički instrumenti**. Vlasnički instrumenti ne mogu biti klasificirani u kategoriju ulaganja koja se drže do dospijeća zbog toga što imaju neodređeno vrijeme trajanja.

Subjekt u svom portfelju neće držati ulaganja koja se drže do dospijeća ako je predmet postojecog pravnog ili drugog ograničenja koje može onemogu-

ćiti njegovu namjeru da posjeduje finansijsko sredstvo do dospijeća plaćanja.

Zlatna pravila vrednovanja ulaganja do dospijeća:

- 1) Početno vrednovanje se odvija po fer vrijednosti (trošku stjecanja).
- 2) Transakcijski troškovi nastali prilikom ulaganja, pripisuju se trošku nabave.
- 3) Na svaki slijedeći datum bilance, subjekt će takvu imovinu mjeriti prema amortiziranom trošku primjenom metode efektivne kamatne stope.
- 4) Dobit ili gubitak od naknadnog mjerjenja priznaje se u računu dobiti i gubitka u razdoblju.
- 5) Tečajne razlike priznaju se u poslovnom rezultatu razdoblja.
- 6) Kamate od finansijskih instrumenata priznaju se u poslovnom rezultatu razdoblja.
- 7) Prihodi i rashodi od naknadnog mjerjenja uključuju se u poreznu osnovicu kod obveznika poraza na dobit.
- 8) Moguće je naknadno reklassificirati takvu imovinu u kategoriju finansijske imovine raspoložive za prodaju.
- 9) Na svaki datum bilance treba procijeniti postoji li objektivan dokaz o umanjenju vrijednosti imovine. Ako postoji objektivan dokaz o umanjenju vrijednosti ulaganja koja se drže do dospijeća koja se vode po amortiziranom trošku, iznos gubitka mjeri se kao razlika između knjigovodstvene vrijednosti imovine i sadašnje vrijednosti procijenjenih budućih novčanih tokova (ne uzimajući u obzir buduće kreditne gubitke koji nisu nastali) diskontirano po izvornoj efektivnoj kamatnoj stopi finansijske imovine (tj. efektivnoj kamatnoj stopi obračunatoj kod početnog priznavanja). Knjigovodstvena vrijednost imovine umanjuje se direktno ili upotrebotom odvojenog računa ispravka vrijednosti, a iznos gubitka se priznaje u računu dobiti i gubitka.
- 10) Ako se, u sljedećem razdoblju, iznos gubitka od umanjenja vrijednosti smanji i smanjenje se može objektivno povezati s događajem koji je nastao nakon priznavanja umanjenja vrijednosti (poput

poboljšanja kreditnog rejtinga dužnika), pret-hodno priznat gubitak od umanjenja vrijednosti ispravlja se direktno ili upotrebom ispravka vri-jednosti. Ispravak ne može rezultirati knjigovod-stvenim iznosom finansijske imovine većim nego što bi bio amortizirani trošak da nije došlo do priznavanja umanjenja vrijednosti. Iznos koji je ispravljen priznat će se u računu dobiti i gubitka.

5. Finansijska imovina raspoloživa za prodaju

Svu finansijsku imovinu koju nije kategorizirao u jednu od prijašnjih kategorija finansijske imovine, subjekt će kategorizirati kao finansijsku imovinu raspo-loživu za prodaju.

Tako će se u ovoj kategoriji naći ulaganja u udje-le društava s ograničenom odgovornošću te dionice društava koje ne kotiraju na tržištu kapitala i subjekt ih namjerava posjedovati u razdoblju duljem od go-dine dana.

Zlatna pravila vrednovanja finansijske imovine raspoložive za prodaju:

- 1) Početno vrednovanje se odvija po fer vrijednosti (trošku stjecanja).
- 2) Transakcijski troškovi nastali prilikom ulaganja, pripisuju se trošku nabave.
- 3) Na svaki sljedeći datum bilance, subjekt će takvu imovinu mjeriti po fer vrijednosti.
- 4) Dobit ili gubitak od naknadnog mjerena priznaje se u glavnici (kapitalu).
- 5) Primljene dividende ili udjeli u dobiti priznaju se u prihode razdoblja.
- 6) Tečajne razlike priznaju se u poslovnom rezultatu razdoblja.

- 7) Kamate od finansijskih instrumenata priznaju se u poslovnom rezultatu razdoblja.
- 8) Moguće je naknadno reklassificirati takvu imovi-nu u kategoriju zajmovi i potraživanja te ulaganja koja se drže do dospijeća.
- 9) Na svaki datum bilance treba procijeniti da li po-stoji objektivan dokaz o umanjenju vrijednosti imovine. Ako je smanjenje fer vrijednosti finan-cijske imovine raspoložive za prodaju priznato direktno u glavnici, a postoji objektivan dokaz o umanjenju vrijednosti imovine, kumulativni gubi-tak koji je priznat direktno u glavnici uklanja se iz glavnice i priznaje u računu dobiti i gubitka, čak i ako se finansijska imovina nije prestala pri-znavati. Iznos kumulativnog gubitka uklonjenog iz glavnice i priznatog u računu dobiti i gubitka predstavlja razliku između troška stjecanja (uma-njenog za otplatu iznosa glavnice duga i amorti-zacije) i sadašnje fer vrijednosti, umanjeno za sve gubitke od umanjenja vrijednosti te finansijske imovine koja je prethodno priznata u računu do-bit i gubitka.
- 10) Ako u sljedećem razdoblju fer vrijednost finan-cijske imovine raspoložive za prodaju poraste i po-većanje se može objektivno povezati s događajem nastalim nakon priznavanja gubitka od uma-njenja vrijednosti u računu dobiti i gubitka:
 - a) gubici od umanjenja vrijednosti priznati u ra-čunu dobiti i gubitka od ulaganja u vlasnički instrument neće se ispraviti u računu dobiti i gubitka kao prihod, već će se priznati kao re-valorizacijske rezerve;
 - b) gubici od umanjenja vrijednosti priznati u ra-čunu dobiti i gubitka od ulaganja u dužnički instrument će se ispraviti, a ispravljeni iznos se priznati u računu dobiti i gubitka.

Primjer 3. Dionice klasificirane u skupinu finansijske imovine raspoložive za prodaju

Društvo je 05.01.20X1. na burzi kupio 1.000 dionica društva ABC po 130 kn. Ukupni transakcijski troškovi iznose 3.000 kn. Plaćanje i namira dionica je 08.01.20X1. Društvo je odlučilo da predmetnim dionicama neće trgovati na kratki rok, već ih namjerava posjedovati dugoročno stoga je klasificiralo dionice u kategoriju finansijska imovina raspoloživa za prodaju. Društvo prema svojim računovodstvenim politikama priznaje finansijsku imovinu raspoloživu za prodaju u svojoj imovini na datum trgo-vanja. 31.12.20X1. cijena ponude na kupnju dionica ABC na burzi bila je 150 kn. Društvo je dana 05.05.20X2. primilo obavi-jest o isplati dividende u iznosu 10 kn po dionici. Dividenda je isplaćena 30.05.20X2. Na dan 31.12.20X2. cijena ponude na kupnju dionica ABC na burzi pala je na 110 kn. Društvo je izvršilo test umanjenja i zaključilo kako ne postoji objektivan dokaz o umanjenju vrijednosti te da je vrijednost nadoknadiva. Društvo je dana 14.02.20X3. prodalo 200 dionica po cijeni 120 kn te 15.02.20X3. 500 dionica po 125 kn i 300 dionica po cijeni od 130 kn. Stopa poreza na dobit iznosi 20%. Društvo u skladu sa svojim računovodstvenim politikama koristi metodu prosječnih cijena prilikom otuđivanja vrijednosnih papira.

05.01.20X1. Ulaganje u dionice na datum trgovanja

259 - Obvezne s osnove ulaganja u fin.

042 - Ulaganja u dionice		imovinu	
(1)	130.000	130.000	(1)
(2)	3.000	3.000	(2)

08.01.20X1. Plaćanje dionica na datum namire	259 - Obveze s osnove ulaganja u fin. imovinu
100 - Transakcijski račun	
S X 133.000 (1)	(1) 133.000 133.000 S
31.12.20X1. Revalorizacija dionica na datum bilance - veća fer vrijednost	935 - Revalorizacijske rezerve od promjene fer vrijednosti fin. imovine
049 - Ispr. vrij. ulaganja u dionice	raspoložive za prodaju
(1) 17.000	13.600 (1)
05.05.20X2. Obavijest o dividendi	978 - Odgođene porezne obveze
155 - Potraživanja za dividende	
(1) 10.000	767 - Prihodi od dividendi
30.05.20X2. Primitak dividende	10.000 (1)
100 - Transakcijski račun	155 - Potraživanja za dividende
S X	S 10.000 10.000 (1)
31.12.20X2. Revalorizacija dionica na datum bilance - manja fer vrijednost	935 - Revalorizacijske rezerve od promjene fer vrijednosti fin. imovine
049 - Ispr. vrij. ulaganja u dionice	raspoložive za prodaju
S 17.000	(1) 32.000 13.600 S
080 - Odgođena porezna imovina	978 - Odgođene porezne obveze
(1) 4.600	(1) 3.400 3.400 S
14.02.20X3. Djelomična prodaja dionica	
147 - Potraživanja od prodaje financijske imovine	042 - Ulaganja u dionice
(1) 24.000	S 133.000 26.600 (1)
935 - Revalorizacijske rezerve od promjene fer vrijednosti fin. imovine	049 - Ispr. vrij. ulaganja u dionice
raspoložive za prodaju	(1) 4.600 23.000 S
S 18.400	080 - Odgođena porezna imovina
	S 4.600 920 (1)
15.02.20X3. Prodaja dionica - ostatak	733 - Realizirani gubici od prodanih dionica
147 - Potraživanja od prodaje financijske imovine	(1) 2.600
S 24.000	042 - Ulaganja u dionice
(1) 101.500	S 106.400 106.400 (1)
935 - Revalorizacijske rezerve od promjene fer vrijednosti fin. imovine	049 - Ispr. vrij. ulaganja u dionice
raspoložive za prodaju	(1) 18.400 18.400 S
S 14.720	080 - Odgođena porezna imovina
	S 3.680 3.680 (1)
6. Zaključak	733 - Realizirani gubici od prodanih dionica
Financijski instrumenti se obavezno nalaze u bilancaima financijskih institucija poput banaka, osiguravajućih društava, mirovinskih društava, društava za upravljanje investičkim fondovima, brokerskih kuća i sl. S obzirom da su ta društva ujedno i obveznici revizije godišnjih financijskih izvještaja, računovodstveni odjeli tih društava su detaljno upoznati s odredbama priznavanja i mjerenja financijskih instrumenata. U novije vrijeme, zbog ra-	zvitka hrvatskog tržišta kapitala financijske instrumente nalazimo i u bilancama ostalih društava. S tim u skladu, danas je poznavanje računovodstveno-evidencijskog tretmana financijskih instrumenata postalo nužno.

Literatura i izvori:

1. Zakon o računovodstvu (Nar. nov., br. 109/07),
2. Hrvatski standardi financijskog izvještavanja (Nar. nov., br. 30/08 i 4/09)
3. Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (MSFI), njihove dopune i povezana tumačenja (Nar. nov., br. 140/06, 30/08, 130/08, 137/08 i 29/09)
4. Commission regulation Europske komisije br. 1126/2008, od 3. studenog 2008. godine
www.teb.hr